

A FELSŐOKTATÁSI KONGRESSZUSRA

vonatkozó Figyelő-cikkünk (januári szám) szerzője, *Magyary Zoltán* egyetemi tanár, a februári számban megjelent hivatalos válasszal kapcsolatban a következő közlését kérte tőlünk:

1. A hivatalos válasz szerint «a kongresszus célja a felsőoktatási reform, tehát oktatási és nevelési problémák, más szóval tanulmányi kérdések megvitatása és megvilágítása». Ugyanott azt olvassuk, hogy a tudománypolitikai kérdések távol állnak a felsőoktatási reform kérdésétől, s ezért «ezeknek az egyébként rendkívül fontos kérdéseknek a tárgyalása egyáltalában nem lett volna helyénvaló a kifejezetten oktatási és nevelési kérdések megvitatására hivatott kongresszuson».

A kongresszuson azonban hangzottak el előadások a könyvtárügyről és az ifjúsági egyesületekről, amelyek nem közvetlenül tartoznak a tanulmányi reformhoz. Távolabbi összefüggésük vele kétségtelen, de az egyetemek kutató munkája és a kutató intézetekkel való összefüggése távolabbról ugyanúgy érinti a tanulmányi reformot. Én nem látom a válasz után sem a principium divisionis-t.

2. A válasz annak indoklására, hogy a tudománypolitikai kérdéseket miért hagyták ki a kongresszus tárgysorozatából, elég bőven kitér arra, hogy a «jelenlegi kultuskormányzat» (!) miért tért el Klebelsberg tudománypolitikai konstrukciójától. Többek közt ezeket mondja: «... nem tudja magáévá tenni azt a Klebelsberg eredeti művelődéspolitikai koncepciójából még hiányzó túlméretezett «tudománypolitikai» konstrukciót, mely az egyetemek oktató és nevelő jellegének — nézetünk szerint — elhomályosításával domborította ki azok tudományos jellegét, már azáltal is, hogy a miniszteriális igazgatás keretében az ú. n. tudománypolitikai osztály kiépítése által az egyetemek és egyetemen kívüli tudományos intézmények igazgatását mesterkélt egységbe foglalta össze». «Felfogásunk szerint... igazgatás és szervezés tekintetében a tudományos jellegük mellett is elsősorban oktató és nevelő célzatú egyetemek ügyei szükségképpen elkülönítendőek minden nemoktató célzatú tudományos intézmény ügyeitől. Az egyetemnek tudományos munkássága révén kétségkívül sok közös problémája van a kutató és konzerváló tudományos intézményekkel, lé-

nyeges és főproblémái tekintetében azonban mégis sokkal közelebb áll a többi oktatási intézményekhez, az iskolákhoz, mint az egyetemen kívüli tudományos intézményekhez».

Még nem hallottam, hogy valamely miniszteri intézkedés megítélésének helyessége megítélésében használható szempont volna az, hogy az *eredeti* «konceptió»-ban benn volt-e. Sokszor ezt nem is lehet megállapítani. Pl. nem tudhatjuk, hogy a jelenlegi közoktatásügyi miniszter úr *eredeti* «konceptiójában» a Felsőoktatásügyi Kongresszus rendezése benn volt-e. Azt tudjuk, hogy a Gömbös-kormány 95 pontja közt nem szerepelt. De ez nem lényeges. A fontos az, hogy valamely intézkedés tárgyilag helyes-e? Amit a hivatalos válasz a Klebelsberg-féle tudománypolitikai «konstrukció» helyessége ellen felhoz (hogy túlméretezett, hogy az egyetemek oktató jellegét elhomályosítja, hogy mesterkélt egységet alkotott), mivel sem bizonyított egyéni nézetek sora. Pl. a miniszter úr a legutóbbi miniszteriumi ügybeosztásban ugyanakkor, amikor a külföldi kollégiumok és ösztöndíjak ügykörét az egyetemi ügyosztálytól elválasztotta, a kisdédvönöképző intézeteket az egyetemekhez osztotta be és ott hagyta a bábaképzőket is. Azt kérdezem, mennyivel volt mesterkéltőbb a Klebelsberg-féle tudománypolitikai konstrukció, amely az egyetemeket és a tudományos kutatóintézeteket s a tudománypolitika nemzetközi kapcsolatát foglalta össze, mint ez a mostani? Viszont a Klebelsberg-féle koncepció hivatkozhatik arra, hogy összhangban van a kulturális téren is vezető nagyhatalmak (Franciaország, Németország, Olaszország, Anglia, Amerikai Egyesült Államok) felsőoktatását vezető szakférfiak felfogásával, mint az előző cikkemben idézett «L'Organisation de l'Enseignement Supérieur» c. kiadmányból kitűnik.

3. Első cikkemben szóvátettem, hogy a felsőoktatási reform terén épűgy, mint a tudományos kutatás fejlesztésében, követelményeink megállapításában egyik szemünkkel mindig a külföld teljesítményeit kell figyelniünk, mialatt a másikkal a hazai szükségleteket vizsgáljuk. A külföldi viszonylat figyelmen kívül hagyása a nemzet nagy kárával járhat és ezért nem nyugtat meg a hivatalos válasznak az a felfogása, hogy a nemzetközi perspektíva biztosítását az érdeklődésre bízva. A nemzetközi perspektíva

iránti érdeklődés régi tapasztalat szerint nem kielégítő nálunk. Ezért van e téren nagy felelősség minden kormányon és ezért lett volna szükség e szempont hangsúlyozására az elnöki megnyitóban.

Arra, hogy az én előadásom a tudománypolitika nemzetközi vonatkozásaira vonatkozott, a hivatalos válasz mentségül kevés joggal hivatkozhatik, mert az a téma, amelyre *eredetileg* felkértem, úgy szól, hogy «magyar tudományos művek idegen nyelven való kiadása». A kongresszus «eredeti koncepciójában» tehát a nemzetközi tudománypolitika *ebben* a fogalmazásban szerepelt.

Nem folytatom észrevételeimet. Csak egy szót még a válasz utolsó bekezdésére. Az azt mondja, hogy a miniszter megnyitó beszédéből idézett kifejezés («az általam engedélyezett kérdések») tekintetében tévedtem, mert ily kifejezés a beszédben nem fordult elő s kérdések «engedélyezéséről» szó sem esett. Mivel ezt a kifejezést én épűgy hallottam, mint mások, a hivatalos nyilatkozatot csak úgy magyarázhatom, hogy a miniszter úr a kifejezést meg nem történtnek kívánja tekinteni. Ezt készséggel tudomásul veszem.

Magyary Zoltán

SZEMLÉK

SZENT ISTVÁN DIPLOMÁCIÁJA

Horváth Jenő műve. (Pfeifer Ferdinánd kiadása.) 112 l.

Ha *Horváth Jenő* könyvét úgy tekintjük, mint a Szent István-év tudományos részének első hírnökét, megállapíthatjuk, hogy a nagy magyar ünnepnek már a beköszöntése is sikert hozott magával és a szerző új munkája a magyar történetirodalmat érdekelt keltő művel gyarapította. A Szent István korára vonatkozó hazai és európai kútfők felhasználásán kívül kiterjeszti vizsgálódását az egész európai történelemnek e korbéli kérdések feldolgozását tartalmazó történeti irodalmára. Csak e széles síkon mozgó és a részletkérdéseket sem elhanyagoló, lelkiismeretes és minuciózus munkával bogozhatta ki azokat a szálakat, amelyek Szent Istvánt az akkori Európa hatalmaihoz fűzték.

Kimutatja egyes történetírók téves következtetéseit, amelyekkel ahhoz a megállapításhoz jutottak, mintha hazánk, államiságának kezdetein, bárcsak rövid időn át is a Német Birodalom politikai főhatósága alá tartozott volna. Ezzel ellentétben kifejti a karolingi gondolat ezidőben uralkodó és általánosan elismert nyugat-európai politikai és jogi jelentőségét az európai uralkodó törvényességének elismerésében. A Karolingokkal való kapcsolat eme politikai jelentősége biztosította a szentistváni monarchia nyugati elismerését is, Szent Istvánnak Gizellával, a karolingi ivadékkal kötött házassága révén. E monarchia európai pozícióját még megerősítette Szent Istvánnak a clunyi mozgalomhoz való csatlakozása, mint amely irány elválaszthatatlan kísérője volt a Karoling-gondolat jogi elvének. Ezt a kettős politikai és szellemi elvet képviselte a pápai trónon II. Szilveszter, akinek koronája külső és megtámadhatatlan elismerését jelentette az új magyar állam politikai függetlenségének. De a Karoling-elnök uralkodó állása általában is oly szilárd volt a szerző szerint, hogy a német királyok törvényes uralmának is ez volt az alapfeltétele. II. Konrád, a szász dinasztia utolsó tagjának, Szent István sógorának, II. Henriknek halála után következő német császár is erőszakkal, egy Karoling-növadéklablásával szerzett magának feleséget, hogy így Karoling-rokonságot teremtsen, biztosítsa megválasztását. Egyébként a német császároknak vele kezdődő ellenséges magatartása hazánkkal szemben is abból a féltékenységből eredt, amely Szent István fiában, az anyai ágon Karoling-ivadékl Imre hercegben vetélytársat látott a Karoling-vért nélkülözö frank házzal szemben.

Hazánk külpolitikai helyzete ettől fogva súlyosabbá vált, mint előbb volt. Helyzetét megnehezítette, hogy a keleti császárság, amelynek II. Konrád a szövetségét kereste, érdekkörébe vonta a kievi normann-orosz nagyfejedelemséget is, amely előbb barátságos viszonyt tartott fenn a magyarsággal. Szent István ezzel szemben továbbra is a nyugati orientáció útját járta, amely Horvátországon és Velencén keresztül egyrészt Rómába vezetett, másrészt Burgundián, a Karoling-gondolat fenntartóján keresztül Aquitániáig nyúlt. Ezt a nyugati orientációt keleten a Lengyelországgal való viszony egészítette ki. Itt Chrobry Boleszláv, Szent István